

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Стела Митева-Динкова,
(АМТИИ „Проф. Асен Диамандиев” – Пловдив)

професионално направление

8.3. Музикално и танцово изкуство

на дисертационния труд на

МАРГАРИТА МИХАЙЛОВА ЩЕРЕВА

за придобиване на образователна и научна степен „доктор”

по професионално направление

8.3. Музикално и танцово изкуство

докторант към АМТИИ „Проф. Асен Диамандиев” – Пловдив

на тема

***„КАПРИЧИИТЕ на ПЕТЪР ХРИСТОСКОВ и 26 ХАРАКТЕРИСТИЧНИ
КОНЦЕРТНИ ПРЕЛЮДИ ЗА СОЛО ЦИГУЛКА ОТ ФЛАУСИНО ВАЛЕ”***

1. Дисертационният труд на Маргарита Михайлова Щерева е подготвен в съответствие с нормативните изисквания за присъждане на образователна и научна степен „доктор”. Обсъден е и предложен за защита на заседание на катедра „Оркестрови инструменти и класическо пеене” при АМТИИ „Ас. Диамандиев” – Пловдив, състояло се на 06.12.2019 г.

2. Кратко представяне на творческата биография на докторантката.

Маргарита Щерева е концертмайстор на Филхармония „Амазонас” в град Манаус (Амазония, Бразилия, от 1997 г.), концертмайстор и ръководител на група в Симфоничния оркестър на Университета на щат Амазония (от 2011 г.) и щатен преподавател по цигулка и камерна музика в същия университет (от 2011 г.). Образованието си със степен „магистър” завършва през 1995 г. в класа по цигулка на проф. Йосиф Радионов в НМА „Проф. Панчо Владигеров”, София. До 1997 г. работи, като оркестрант в Нов симфоничен оркестър и Софийска

филхармония, след което творческия ѝ път продължава в щат Амазония, Бразилия. Изявен инструменталист, тя е солист на симфонични оркестри с емблематични творби, като: Концерт за цигулка и оркестър в Е dur от Й. С Бах, Концерти за цигулка и оркестър №1 и №4 от Н. Паганини, Концерт за цигулка и оркестър №3 от К. Сен-Санс, Концерт за цигулка и оркестър № 1 от Д. Шостакович и др. От 2003 г. участва в Квартет „Рио Негро“, с който изнася поредица образователни концерти до днес.

Важно място в творческата ѝ биография заемат международните проекти: продукции на „Walt Disney“ под диригентството на Д. Алфузо (2013 до 2015 г.), „Rock in Rio“ - Amazonia Live, съвместно с Пласидо Доминго, Ивете Сангало и Андреас Кисер (2016 г.), „Музика на Път“ (2015 и 2016 г.), Музикален фестивал в гр. Боа Виста (щат Рорайма, 2018 г.), Фестивал на камерната музика „Среща в джунглата“ (2019 г.) и др.

Педагогическата ѝ дейност започва през 2001 г., като преподавател по цигулка в Лицея по музика „Клаудио Санторо“, гр. Манаус. От 2005 г. провежда ежегодно майсторски класове по цигулка в Университета на щат Амазония. През 2011 г. работи като ориентатор и преподавател по цигулка в проект „Музикандо“, а от 2012 до 2014 г. участва като научен ръководител на проект към програма за учебни научни разработки в университета на тема „Методи за обучение и развитие на учениците по цигулка и контрабас от проекта „Лаборатория за музикално обучение“.

Поместената творческа справка представя Маргарита Щерева, като активно действащ инструменталист-изпълнител, преподавател със съществен опит и музикант с обществено-значима образователна дейност.

3. Цели и задачи на дисертационния труд

Изборът на тема на дисертационния труд е продиктуван от творческия опит на Маргарита Щерева и нейната принадлежност към две различни музикални традиции: тази на родината България и тази на Бразилия - държавата, в която тя живее и работи дълги години. Във фокуса на научната разработка са поставени представителни произведения от българския композитор и цигулар Петър Христосков и бразилския автор и цигулар Флаусино Вале. Те презентират две музикални култури, които в хода на изследването се оказват с общи черти в композиторско и технико-изпълнителско отношение.

Това логично определя предмета на изследването – *„композиторите Петър Христосков и Флаусино Вале“* (автореферат, с.4) и обекта - „12 Капричии“ за соло цигулка оп.1 и „24 Български капричии“ за соло цигулка оп.24 от Петър Христосков и „26 Характеристични концертни прелюдии за соло цигулка“ от Флаусино Вале (дисертация, с.3). Предметът и обектът на дисертационния труд са аргументирани от основната идея: споделяне на опит относно „подбора,

решаването на конкретни задачи” (пак там), технико-изпълнителската подготовка и интерпретационна реализация на конкретна музикална творба.

Основната цел на труда – детайлно изследване на визираните произведения поставя следните задачи: „анализ на музикалната форма и акцент върху структурните елементи, характерни за жанровете капричио и прелюд” (с.4), разглеждане на хармоничния език във връзка със спецификата на инструмента и като фактор, определящ музикалната форма, открояване на специфични интонационни, техническо-инструментални и ритмико-метрични оригинални композиторски решения, които са следствие от връзката с фолклора или други утвърдени жанрове. Тези задачи дисертантката решава с помощта на комплексна методологична основа, която „интегрира в единна линия в историческия ракурс със сравнителен и аналитичен методи и дедуктивен подход към явленията” (пак там).

4. Степен на познаване състоянието на проблема и актуалност на изследването.

Съдейки по цитираната литература и използваните нотни примери в дисертационния труд, Маргарита Щерева познава проблема. Обширните сведения за развитието и представителните образци на жанровете капричио и прелюд, множеството съпоставки с художествени произведения на признати композитори са свидетелство за богата обща култура и свободно боравене с музикално-историографска фактология.

Дисертационния труд с право претендира за актуалност, защото представя емблематични в цигулковия репертоар творби, създадени от двама съвременни композитори. Независимо, че принадлежат към две различни национални школи, те създават циклични произведения, които са съществен принос в съвременната цигулкова литература със своето новаторство и уникалност. Разглеждането на тези творби е от полза за изпълнители и изследователи.

5. Структура на изследването

Дисертационния труд се състои от: увод, три глави, заключение, списък на публикациите по темата, библиография и приложение. Общият обем е 166 стр, от които 160 основен текст, библиография (2 страници) и приложение (4 страници). Библиографията е от 5 заглавия на български и 13 на латиница – общо 18. Аналитичната част представя 48 нотни примери и няколко таблици, които са описани подробно в приложението.

Глава първа „Жанровете капричио и прелюд. Исторически корени, поява и развитие” (с.6-35) прави обширен обзор на жанрът капричио. Първоначално се изяснява значението на думата, установяването ѝ като термин в литературата, изобразителното изкуство и музиката. Коментират се различни

смислови значения на понятието. Подробно е разгледано възникването на жанра и „съжителството” му с други основни музикални жанрове (канцона, фантазия, ричеркар и др.) в периода XVI-XVIII в. Приведени са енциклопедични справки, които дефинират същността на жанра от гледна точка на музикалната теория. Реализиран е преглед на разнообразни композиторски решения от Ренесанса до днес, които представят развитието на жанра „от миниатюрата до голямата симфонична форма” (автореферат, с.27). Стъпка по стъпка в първа подглава се достига до характеризиране на жанра: инструментална, виртуозна творба със свободна форма и хомофонен тематизъм, която намира съществено място в цигулковото наследство от XVII и XVIII в. В същата подглава, макар и по-пестеливо е разгледан и жанра прелюд. С основание е установено, че той е повлиян от инструменталната народна музика и има свободна форма, която „зависи от импровизационния замисъл на произведението” (с.13).

В следващите подглави (1.2, 3, 4 и 5) пространно се коментира цикъла „24 Капричии” от Николо Паганини, като еталон, „съчетаващ художествените открития с националната традиция” (с.27). Такъв „феномен е постигнат и в капричиите на българския композитор и цигулар Петър Христосков, както и в „26 характеристични концертни прелюдии“ за соло цигулка от Флаусино Вале” (пак там).

Подглавите изясняват генезиса на музикалния език на жанра, който „се формира на чисто национална” почва, използвайки ресурс от „италианската музикална, народнопесенна култура”, генерираща „устойчив интонационен фонд, проникващ във всички сфери на музикалното мислене” (с.17). Поместена е информация за: създаването, конструкцията и драматургията на цикъла, заложените общи идеи, постигнатите оригинални технико-инструментални и образно-естетически решения. Последната подглава обосновава присъствието и развитието на жанра капричио в музиката на XIX и XX век.

Глава втора „Петър Христосков – представител на българската цигулкова и композиторска школа” (с.36-106) е съставна от две подглави. Първа подглава визира жизнения и творчески път на българския композитор, представяйки обхvatно неговата пространна дейност като вироз-изпълнител, педагог и автор. Високо оценявам осъществения във втора подглава детайлен формално-структурен и музикално-естетически анализ на творбите „12 Капричии” за соло цигулка оп. 1 и „24 Български капричии” за соло цигулка оп.24, онагледен богато с нотни примери. Определен принос в разработката е изясняването на фундаменталната връзка на произведенията с „българската фолклорна традиция – вокална и чисто инструментална” (с.40). Основателно е предложено уточнение, че вторият цикъл оп.24 е с усложнен музикален език, „по-широк кръг от изразни средства и техника, приближаващи се на моменти до Нововиенската школа от XX в. и новата полска школа (Лютославски,

Пендерецки)“ (пак там). Стойностни са установените релации при разглеждане на циклите с: вокални жанрове и форми („Балада”, „Ария, „Малка поема” и др.), програмно-изобразителни картини („Жетва”, „Зазоряване”, „Селски празник”, „Нестинарки”, „Кукери”и др.), жанрово-танцувални форми от българския фолклор („Дайчово хоро”, „Тежка ръченица”, „Копаница”, „Шопско капричио” и др.), технически похвати („Пицикато”). Произведенията са своеобразен синтез, разкриващ фонда на българския мелос и танцувално-инструменталните форми, върху които се „формира жанровата система на композитора” (с.156).

Глава трета „Флаусино Вале – представител на бразилската цигулкова и композиторска школи” (с.107-154) е идентична като структура с втора глава. В първа подглава подробно се проследява жизнения и творчески път на бразилския композитор, като част от общата картина на бразилската класическа музика през първата половина на ХХ в. Втора подглава разглежда особеностите на музикалния език в „най-значителното му произведение” (с.113) - творбата „26 Характеристични концертни прелюдии за соло цигулка”. Последната е създадена в продължителен период от 30 години (1922 и 1952 г.). Особено ценни са сведенията за използваните оригинални технически похвати: „a la guitarra” (Прелюд №7, 12, 14, 17), „Sotto le corde” (Прелюд №17), „imitando o tambor” (Прелюд №18) и др., които доказват новаторските търсения и достижения на автора. Подробни и ясни са описанията за начина, по който те се изпълняват. Дадена е пълна справка за „световните ерудити в областта на цигулковото майсторство: Яша Хайфец, Хенрик Шеринг, Исак Щерн, Джино Франческати” (с.158), на които са посветени прелюдите и в чиито репертоар намират място.

В заключение, разгледаните творби от „българският” (П. Христосков) и „бразилският (Ф. Вале) Паганини” се открояват с ярка национална идентичност, тясна връзка с природата на инструмента и освободен от излишества музикален език. Тяхното новаторство се осъществява по линия на звуково-изобразителната и културна принадлежност, а също и чрез взаимодействието с други музикални жанрове.

6. Приноси на дисертационния труд:

Маргарита Щерева посочва 10 приноса с практически и теоретичен характер. Подкрепям основните:

1. Реализирано за първи път цялостно теоретично изследване на „12 Капричии” за соло цигулка ор. 1 и „24 Български капричии” за соло цигулка ор. 24 от композитора П. Христосков;
2. Представяне на „26 Характеристични концертни прелюдии“ за соло цигулка от Ф. Вале чрез теоретико-аналитичен подход, който установява: оригиналния строеж и трактовка на жанра „прелюд“,

получен като следствие от съчетание с елементи от бразилския фолклор.

Към това могат да бъдат добавени: поместената информация за бразилската класическа музикална култура през XIX и първата половина на XX в.; описанието на оригиналните технико-изпълнителски похвати, използвани в произведенията и др.

7. Бележки и препоръки:

Авторефератът е оформен по стандарт и отразява коректно съдържанието на дисертационния труд.

Бих препоръчала на Маргарита Щерева да подреди по-прецизно текстовото изложение и да помести под черта информацията, която не е свързана с конкретното съдържание. Също, да разшири инструментално-изпълнителския анализ с коментар за подходяща апликатура, използвана лъкова техника и щрихи. Наложителна е стилова редакция на текста, с цел уеднаквяване на заглавия, изчистване на правописни и пунктуационни технически грешки.

8. Публикации по темата на дисертационния труд:

Посочени са 2 публикации-статии по темата, които са поместени в съвременни български издания с научно рецензиране и представят части от дисертационния труд.

9. Заключение

Удостоверявам, че дисертационния труд има приносен характер и отговаря на изискванията на ЗРАСБ.

Предлагам на уважаемото научно жури да присъди на Маргарита Михайлова Щерева за дисертационен труд на тема „Капричиите на Петър Христосков и 26 Характеристични концертни прелюди за соло цигулка от Флаусино Вале” образователната и научна степен „доктор” по професионално направление 8.3. „Музикално и танцово изкуство”.

10.01.2020 г.

проф. д-р Стела Митева-Динкова